

to mu je pri pisanju zelo koristilo. Zato lahko zaključimo, da nas poti in stranpoti glavnih junakinj vodijo h končnemu cilju, to pa je k razumevanju in vedenju o posledicah velikih izgonov Judov iz Koroške in iz Štajerske, ki se na neki način odražajo še v današnjem času od Maribora do Gradca, od Gradca in Dunajskega novega mesta ter seveda od Maribora do Trsta, Benetk, Splita, Dubrovnika in Osijeka.

Knjiga je prijetno branje. Morda je njena pomanjkljivost ta, da nima vsaj kratke spremne besede z osnovnimi historičnimi poudarki, ki bi bili bralcu v veliko pomoč za lažje razumevanje te zahtevne snovi. Pohvaliti pa je treba njeno enostavno oblikovanje, ki ga je vključno s prelomom opravil Primož Žerdin. Jezikovni pregled besedila je delo Tadeje Ivančič. Naslovnica je polna simbolike, saj predstavlja srednjeveško podobo Maribora z obzidjem in reko Dravo, nad katero se stiskata nekdanja sinagoga in zdajšnji Židovski stolp. Zelo smiselno in sporočilno verodostojno. In nad to podobo Maribora v obrisih slonijo obrazi glavnih junakinj knjige. Podoba naslovnice in platnice je delo dvojca Mark Horst – Georg M. Visser. Historično zelo posrečeno in primerno do vsebine, ki jo knjiga prinaša. Brez kančka dvoma lahko pritrdimo vsem, ki so ob izidu knjige ocenili, da je to lepi in predvsem trajni spomenik Mariboru. Kodrič je spretno, na trenutke celo mojstrsko, potegnili rdečo nit romana, s katero nas spomni, da je velikanska škoda, ker vsaj nekateri Marpurgi niso ostali v Mariboru. Tudi sam se kot poznavalec te problematike s Kodričem globoko strinjam, a kar je bilo, je bilo. Kolesa zgodovine nazaj ni mogoče zavrteti. Bila je, kakršna je bila. Ni pa

odveč še enkrat spomniti, da je vsaj kar zadeva srednjeveški Maribor popolna le, če jo gledamo celovito in korektno omenjamo njen judovski del, ki sploh ni zanemarljiv. In to kljub temu, da je bil časovno gledano relativno kratek. Skoraj prepričan sem, da bo knjiga slej ko prej doživela tudi dramatizacijo, ki bi bila še kako dobrodošla. Gledališka scena bi lahko bila fantastična podoba časa, ki je Maribor še posebej zaznamoval, in bi le še potrdila spoznanje o nesporni judovski identiteti mesta, ki se še danes ne zaveda, kaj vse so mu Judi dali. Po njihovem izgonu sta postala mesto/in dežela/ v mnogih pogledih osiromašena. Takšna je resnica!

Marjan Toš

ZGODBE IZ CELJA

Urh Ferlež: Štiri zgodbe Celjske zgodovine. Celje: I. gimnazija. 2018, 171 strani

Celje, mesto ob Savinji z več tisočletno zgodovino, s katero se je ukvarjal že marsikateri slavni slovenski zgodovinar. Tokrat se je z njo soočil mladi ambiciozni raziskovalec Urh Ferlež, ki je svoje raziskave opravil na natančen in dovršen način. Kot zdaj že nekdanji dijak Prve gimnazije v Celju je sledil poti mnogih njenih nekdanjih dijakov in že od začetka kazal znake za obetavno prihodnost, kar lahko rečem kod nekdo, ki je z njim delil šolske klopi. Nadobudni raziskovalec je tekmoval s svojimi temami in dosegel različne rezultate na tekmovanjih raziskovalnih

nalog, na koncu pa svoje izsledke pod okriljem Prve gimnazije v Celju izdal v knjigi *Štiri zgodbe Celjske zgodovine*. Pisal je v metodologiji deskriptivno pozitivističnega načina z zbiranjem in akumulacijo podatkov, ki jih je strnil in obravnaval v smiselni celoti na boljšem nivoju, kot ga zmore marsikateri študent zgodovine pri svojem zaključnem delu. Slog pisanja je že od začetka nakazoval njegovo prihodnost, kot bodoči slovenist ima lahko berljiv slog, s katerim teme približa tako zgodovinsko podkovanemu bralcu kot laiku. Tako se v njegovih obravnavah združujejo odličen slog pisanja kot dobra obravnava in analiza historičnega gradiva. Vsaka njegova obravnava tem oziroma »zgodb«, kot jih učinkovito imenuje v naslovu, je narejena na interdisciplinarni način z zgodovinsko in umetnostnozgodovinsko komponento.

V letu avtorjevega začetka šolanja na Prvi gimnaziji v Celju je stavba šole praznovala svojo stoletnico obstoja in je dala navdih za prvo poglavje »Sto let celjske palače znanja – ob stoletnici izgradnje poslopja I. gimnazije v Celju«. Umetnostno je obravnaval splošen oris arhitekture stavbe, ki je tukaj prevladujoč nad zgodovinskim delom. Zgodovinsko se je ukvarjal z okoliščinami zidave stavbe v času nacionalnih bojev v Celju, ki so zaznamovali drugo polovico 19. stoletja. Tako lahko rečemo, da je v ozadju stavbne analize izkoristil priložnost in razsvetlil manj svetlo epoho Celja. Po kvaliteti ta del izstopa kot slabši, saj je obravnavana manj dosledno in natančno v primerjavi z ostalimi tremi.

Nekdanje nemško pokopališče, današnje mestno pokopališče Celje, je bila naslednja tema obravnave U. Fer-

leža. Svojo raziskavo je začel s splošnim opisom pokopališč Celja, tako da je za bralca ustvaril referenčni okvir, v kateremga lahko umesti »glavnega akterja« pogloblja. Sledil je opis tlorisa poslednjega počivališča, kjer je opisal in razložil tako zunanjo podobo zgradbe kot zgodovino posameznih delov. V nadaljevanju je umetnostno analiziral nekaj pomembnejših nagrobnikov pokopališča. Obravnaval je tako njihovo simboliko in ikonografijo kot tudi njihovo zgodovino in njihove današnje lastnike, s čimer je v raziskavo vključil tudi aktualne podatke.

Leta 2014 je zagorelo v Rakuschevem mlinu in Knežje mesto je izgubilo enega izmed pomembnejših spomenikov svoje industrije. U. Ferlež se je odločil, da spomin na njega prikaže s svojo raziskovalno nalogo in hkrati bolj razjasni zgodbo njegovih lastnikov, ki so v 19. stoletju imeli v zgodovini mesta ključno vlogo. V slogu prejšnjih del je umetnostno povzel arhitekturo mlina in omenil nekaj drugih nepremičnin družine, s čimer je spretno ustvaril kontekst zgradbe in nam dal občutek premoženja lastnikov. Celostno je obravnavana družina Rakusch od svojega prihoda v Celje do odhoda Hermana Rakuscha po drugi svetovni vojni. Največjo pozornost je posvetil Juliusu Rakuschu, ki je v drugi polovici 19. stoletja pomembno zaznamoval Celje s svojo karierno potjo od podžupana do župana mesta. Upravičeno je tukaj mladi avtor ponovno vključil narodni boj, saj je bil Julius eden vodilnih nemških nacionalistov v mestu. Zaključni del opisuje trgovino družine z njeno zgodovino, kamor je bil kot zanimivost vključen del njihove nekdanje ponudbe.

Konec knjige je posvečen zgodovini kinematografov v Celju. Avtor je raziskal pot kinematografa od tujine do slovenskih dežel in njegov prihod v mesto, ki je skozi čas do danes imelo šest kinematografov. S pomočjo širokega spektra virov je opisal podobo in delovanje vseh šestih kinematografov z manj poudarka na novejših dveh. Zaključni del je posvetil zgodovini filmskega plakata in nekdanjemu filmskemu festivalu Teden domačega filma in Celju kot kulisi za snemanje filmov.

Rdeča nit, ki povezuje posamezna poglavja, je mesto Celje in sama metodologija obravnave, ki je, kot že omenjeno, tvorjena iz zgodovinskega in umetnostnega dela. Teme delujejo naključne in menim, da celoto tvorijo kot kolaž, kar, če poznamo zgodbo nastanka knjige, ni tako nenavadno. Pohvalna je uporaba virov od arhivskega gradiva do pričevanj iz prve roke, kar omogoči bolj celosten pogled na zgodovino. Konec koncev je delo poljudne narave z manjšimi pomanjkljivostmi, kot ponekod opazen subjektiven pristop in v nekaterih primerih manj natančna obravnava virov. Kljub temu vabim vsakega, ki ga zanima zgodovina Knežjega mesta ob Savinji, k branju knjige, saj poleg zbranega zgodovinskega gradiva odraža tudi avtorjev dar za proučevane zgodovine in pisanje.

Žiga Jevšnik

UČNA URA SPOMINJANJA NA DUNAJSKI RINGSTRASSE ... Dokumentarna razstava maj – junij 2019, Dunaj

Italijanski umetniški fotograf **Luigi Toscano** je dobrih 70 let po koncu druge svetovne vojne, ki je med drugim terjala več kot 6 milijonov judovskih žrtev, izdelal izjemno fotografsko instalacijo, s katero je doslej v mnogih evropskih državah in v ZDA opozoril na nacistično preganjanje Judov in še zlasti na trpljenje Judov v koncentracijskih taboriščih širom okupirane Evrope. Gre za neverjetno izvirno in zanimivo umetniško postavitev, ki ima izjemno bogato sporočilno noto o tragediji holokavsta kot najhujši obliki kršenja temeljnih človekovih pravic in svoboščin doslej. Jedro te sporočilnosti pa je nujnost permanentnega spominjanja na to zlo 20. stoletja.

Umetnik je izdelal preko 200 velikih portretov preživelih Judov iz Ukrajine, Rusije, Češkoslovaške, Poljske, Nemčije, Izraela in Avstrije in ob njih zapisal kratko kronologijo. Dobršen del preživelih portretirancev je o trpljenju spregovoril odkrito, celo o nekaterih podrobnostih, ki so se jih še spomnili (gre seveda za stare ljudi, ki jih danes večinoma ni več med živimi) in s katerimi so dodatno argumentirali nujnost spominjanja, da holokavst ne bi šel v pozabo. Nekateri niso povedali nič drugega kot to, kje so se rodili. Nekaj jih ni vedelo ne za rojstni datum in ne za rojstni kraj, saj so bili rojeni v sirotišnicah in med nacistično vladavino odpeljani v tuje kraje, kjer so čakali na smrt. Ta se je redkih usmilila in le usodi se lahko zahvalijo, da so ostali živi. Kot na primer neki poljski Jud z imenom Marcel,